

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
імені Богдана Гаврилишина

Кафедра політології та філософії ім. Сергія Коновала

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА дипломна РОБОТА

на тему:

«Феномен «глибинної держави» в сучасній світовій політиці.»

Спеціальність С2– Політологія
Освітньо-професійна програма – Міжнародні та регіональні політичні
комунікації

Виконала: студентка IV курсу, групи ПОЛ-41
спеціальності «Політологія», Жук (Коропецька)
Софія

Науковий керівник: кандидат історичних наук.
доцент Гурик М. І. _____

Випускню кваліфікаційну роботу
Допущено до захисту
« ____ » _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4-5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ.	6-13
1.1.«Глибинна держава»: основні теоретичні підходи до дослідження проблеми	_____
Висновки до Розділу 1.	_____
РОЗДІЛ 2. ЯВИЩЕ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» В СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ: РЕГІОНАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ	_____
2.1 Специфіка функціонування «глибинної держави» у США.	_____
2.2 Феномен «глибинної держави» в Туреччині	_____
Висновки до Розділу 2	_____
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ХХІ СТ.	_____
3. 1 Механізми впливу глибинної держави на процес прийняття політичних рішень та шляхи усунення їх негативних наслідків.	_____
Висновки до Розділу 3	_____
ВИСНОВКИ	_____
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	_____

ПЛАН**ЗМІСТ**

ВСТУП 4-5

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ
«ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ.**_____ 6-13

**1.1. «Глибинна держава»: основні теоретичні підходи до дослідження
проблеми**_____

Висновки до Розділу 1._____

**РОЗДІЛ 2. ЯВИЩЕ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» В СВІТОВОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ: РЕГІОНАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ**_____

**2.1 Специфіка функціонування «глибинної держави» у
США.**_____

2.2 Феномен «глибинної держави» в Туреччині_____

Висновки до Розділу 2_____

**РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ХХІ
СТ.**_____

**3. 1 Механізми впливу глибинної держави на процес прийняття
політичних рішень та шляхи усунення їх негативних наслідків.**_____

Висновки до Розділу 3_____

ВИСНОВКИ_____

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ_____

ВСТУП

Актуальність дослідження. Концепція «глибинної держави» стала важливою темою політичного дискурсу, особливо в контексті сучасної політики США. Глибинну державу, яку часто характеризують як тіньову вкорінену мережу бюрократичних еліт, спецслужб і потужних груп інтересів, що діють поза прямим демократичним контролем, зображують як силу, яка працює, щоб підірвати політичних лідерів, які кидають виклик статус-кво. Ця концепція привернула широку увагу під час першого терміна президентства Дональда Трампа, чий аутсайдерський статус і конфронтаційний підхід до встановлених політичних інституцій, здавалося, суперечили передбачуваний владі глибинної держави. Діяльність нової адміністрації Дональда Трампа, спрямована на руйнування «глибинної держави» зумовлює зростаючий інтерес дослідників до цієї теми.

Проблема «глибинної держави» знайшла своє відображення у дослідженнях американських науковців. Такі дослідники, як Braun, Johnson, Douglas; Verma, Hellinger, Дін, Баден, Шарон, Stroebe & Frey, Follesdal пов'язують «глибинну державу» з теоріями змови, маючи на увазі групу людей, які працюють за лаштунками, щоб впливати на урядову політику та політичний вибір та підірвати віру в уряд і демократичні інститути. З точки зору Michaels, поняття «глибинної держави» часто базується на переконанні, що урядом та іншими установами керує елітна кабала, несприйнятлива до публічних і демократичних дебатів. З іншого боку, такі вчені, як Майкл Гленнон, стверджують, що процес прийняття рішень в уряді США часто керується впливовими, необраними бюрократами, які діють у таємниці, захищаючи свої дії від громадського контролю та відповідальності.

Прихильники теорії глибинної держави стверджують, що професійні державні службовці часто забезпечують необхідну систему стримувань і противаг, щоб запобігти надмірним діям виконавчої влади та забезпечити

відповідність політики правовим і конституційним нормам. (Harris Kelly & Menzel).

Визнаючи досить високий рівень і наукову цінність закордонних робіт у цій галузі, слід зазначити недостатню дослідницьку увагу українських вчених до питань сутності «глибинної держави». Все це й зумовило визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Метою дослідження є проведення аналізу феномену «глибинної держави» та його впливу на світовий політичний процес.

Об'єктом дослідження постає «глибинна держава» як явище в сучасній світовій політиці.

Предметом дослідження є специфічні національні та регіональні особливості розвитку глибинної держави.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення **наступних завдань**:

- визначити теоретико-методологічні основи дослідження глибинної держави;
- уточнити сутність, чинники формування та розвитку глибинної держави;
- подати характеристику глибинної держави в США;
- проаналізувати розвиток глибинної держави в Туреччині;
- розкрити механізми впливу глибинної держави на процес прийняття політичних рішень та шляхи усунення їх негативних наслідків;
- дослідити перспективи розвитку глибинної держави у XXI ст..

Теоретико-методологічна основа дослідження. В основу дослідження покладено такі теоретико-методологічні підходи, як: порівняльно-історичний, структурно-функціональний, метод соціального моделювання.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

1.1 «Глибинна держава»: основні теоретичні підходи до дослідження проблеми.

Концепція «глибинної держави» бере свій початок у близькосхідних авторитарних державах ХХ століття у авторитарних державах Близького Сходу, які розробили паралельні, але тіньові структури прийняття рішень призначені для реалізації порядку денного, незалежного від обраного уряду. Часто звана «державою в державі», «глибинна держава» діє на протигагу сучасній концепції «держави в державі» на відміну від сучасної концепції «держави». Хоча не існує єдиного консенсусу щодо визначення держави та її впливу, більшість науковців визнають, що держава складається з інституцій, які мають легітимні повноваження на управління. На протигагу цьому, підпільна держава складається з мереж, які діють таємно, не маючи такої легітимності.

Довга історія авторитаризму на Близькому Сході, де політична влада була зосереджена в руках тих, хто володіє силовими повноваженнями, поступилася місцем появі багатьох глибинних держав. Мережі, що складаються з політичних партій, розвідувальних служб, військових, президентів та економічних суб'єктів, як державних, так і приватних, об'єдналися в різних країнах різних країнах, щоб створити «глибинну державу». Як припускає академік Роберт Спрінгборг, «Глибинні держави MENA [Близького Сходу і Північної Африки] мали на меті встановити контроль над потенційно роз'єднаним, непокірним населенням; охороняти правлячу коаліцію; забезпечувати пропорційне співвідношення між її членами забезпечити непропорційний розподіл влади і матеріальних ресурсів між її членами; і запобігати або пом'якшувати конфлікти, що виникають всередині цієї еліти. Логіка глибинних держав була ворожа належному врядуванню.

Коли вчені говорять про «глибинну державу», вони мають на увазі групу людей, які, на їхню думку, працюють за лаштунками, щоб впливати на урядову

політику та політичний вибір [2; 5]. В останні роки ця ідея, часто пов'язана з теоріями змови, набула поширення, особливо в Сполучених Штатах [10, 14, 22]. Поняття «глибинної держави» часто базується на передумові, що урядом та іншими установами керує елітна кабала, несприйнятлива до публічних і демократичних дебатів [31]. Прихильники теорії кажуть, що впливові люди діють у власних інтересах, а не в інтересах суспільства [16, 23, 26]. З іншого боку, багато тих, хто не погоджується з поняттям глибинної держави, кажуть, що це не що інше, як теорія змови, покликана підірвати віру в уряд і демократичні інститути [32, 33]. Вони стверджують, що немає жодних доказів існування прихованої мережі сильних осіб, які можуть впливати на політику уряду.

Концепція глибокої держави, як правило, базується на розпливчастих і необґрунтованих твердженнях [35, 36]. Є люди а також організації, які мають надто великий вплив в урядах багатьох країн та інших авторитетних органах. Тим не менш, це не доводить немає жодного прихованого глибинного стану (29). Вони, швидше за все, зможуть впливати на політику через законні канали, як-от лобіювання та пожертвування на кампанію. Потрібно більше доказів для створення глибинної держави як згуртованої та скоординованої мережі, незважаючи на те, що ця ідея може сподобатися людям, які не довіряють уряду та іншим організаціям. При оцінці політичних і соціальних явищ, слід остерігатися тверджень, які залежать від нечітких або недоведених тверджень і натомість виглядають складними дані і факти.

Концепція «глибинної держави» — таємної мережі необраних урядовців, військовослужбовців і впливових еліт — стала центральним терміном у політичній риторичі, особливо під час першого президентства Дональда Трампа. Глибинну державу часто описують як невидиму, але впливову групу, яка діє за лаштунками, здійснюючи значний контроль над національною політикою та рішеннями, незалежно від політичної партії при владі. Хоча цей термін не новий, він знову набув популярності під час політичного підйому Трампа, де його використовували для пояснення опору, з яким він зіткнувся з

боку різних сегментів уряду США. Популістський наратив Трампа про вкорінену, тіньову структуру влади, яка працює проти його адміністрації, викликав резонанс у значній частини електорату, відображаючи ширше розчарування політичним істеблішментом. Таким чином, глибинна держава стала невід'ємною частиною розуміння особистості Трампа як політичного аутсайдера, а його прихильники розглядають його як борця за народ проти корумпованої системи.

Термін «глибинна держава» стосується прихованої мережі впливових людей в державних установах, зокрема в розвідувальних службах і військових, які, як вважають, маніпулюють національною політикою поза контролем обраних посадових осіб. Хоча цей термін виник у Туреччині для опису таємних політичних мереж військових і розвідників, його застосування до політичного ландшафту США набуло популярності на початку 21 століття. Критики теорії глибинної держави стверджують, що це теорія змови без фактичної основи, припускаючи, що опір бюрократичних органів часто є результатом інституційної незалежності та професійної доброчесності, а не скоординованих зусиль з підриву обраного керівництва [7, с. 34]. У контексті Сполучених Штатів наратив глибинної держави виник у відповідь на видимий дисбаланс влади між обраними лідерами та необраними бюрократами. Прихильники теорії стверджують, що цей постійний уряд, до складу якого входять розвідувальні служби, військові лідери та фінансова еліта, діє в умовах секретності, поза межами публічної підзвітності та часто переслідує власні інтереси замість інтересів демократичного електорату [9]. Проте критики стверджують, що такі погляди спрощують складну політичну динаміку та сприяють розмиванню суспільної довіри до демократичних інституцій [18, с. 110].

Концепція глибинної держави в США має історичні прецеденти, зокрема, що стосується занепокоєння з приводу надмірного використання військових і розвідувальних служб. Президент Дуайт Д. Ейзенхауер у своїй прощальній промові 1961 року застеріг від зростаючого впливу «військово-промислового комплексу», попереджаючи, що його влада потенційно може підірвати

демократичний контроль над національною політикою [5, с. 150]. Подібним чином епоха холодної війни виявила силу розвідувальних агенцій, зокрема через викриття таємної діяльності ЦРУ та Вотергейтського скандалу, який підняв питання про роль необраних урядовців у формуванні національної політики без громадського контролю [5, с. 200]. В епоху після 11 вересня розширення повноважень зі спостереження, зростання розвідувальних агенцій і активізація військових дій на Близькому Сході ще більше посилили занепокоєння щодо існування тіньового уряду, який працює за лаштунками. Зростання державного нагляду та збільшення непрозорості урядових установ сприяли вірі в те, що існують потужні, невібрані сили, які маніпулюють політикою для власної вигоди [4, с. 200].

Хоча спочатку концепція глибинної держави мала академічні та теоретичні основи, вона стала помітною частиною політичного дискурсу на початку 2000-х років, особливо після терактів 11 вересня. Збільшення влади розвідувальних служб і військових змусило деяких критиків засумніватися в тому, наскільки ці організації діяли незалежно від демократичного контролю. Такі вчені, як Майкл Гленнон (2014), стверджують, що процес прийняття рішень в уряді США часто керується впливовими, необраними бюрократами, які діють у таємниці, захищаючи свої дії від громадського контролю та відповідальності [11, с. 95].

В останні десятиліття теорія глибинної держави перетворилася на центральний елемент популістської риторики, особливо в Сполучених Штатах, де зросло невдоволення політичним істеблішментом. Такі діячі, як Дональд Трамп, назвали глибинну державу основною перешкодою для своїх політичних планів, використовуючи її як точку об'єднання для тих, хто відчуває себе безправним з боку політичної еліти. Піднесення Дональда Трампа до політичної популярності в 2016 році відзначило глибинну державу як центр популістського невдоволення. Кампанія Трампа позиціонувала його як аутсайдера, незаплямованого корумпованою системою у Вашингтоні, округ Колумбія. Центральним у цьому наративі була його заява про те, що так звана

глибинна держава — до складу якої входять бюрократи, агенти розвідки та політичні еліти — працює над підризом його порядку денного та підризом волі народу. Його часті згадки про глибинну державу викликали відгук у багатьох американців, які були розчаровані політичним істеблішментом і скептично ставилися до здатності Вашингтона здійснити значні зміни [5, с. 150]. Використання Трампом нарративу глибинної держави було особливо помітним у відповідь на розслідування втручання росії у вибори 2016 року, яке очолював спеціальний прокурор Роберт Мюллер. Трамп назвав розслідування «полюванням на відьом», стверджуючи, що воно було частиною зусиль глибинної держави, щоб делегітимізувати його президентство [39, с. 100]. Роблячи це, Трамп скористався популістськими настроями, представивши себе захисником народу від могутньої, необраної еліти.

Розвиток нарративу глибинної держави піднімає важливі питання про природу влади в американському урядуванні. Прихильники теорії глибинної держави стверджують, що невібрані чиновники у федеральній бюрократії мають непропорційний вплив на національну політику, підриваючи демократичну підзвітність [14, с. 87]. Ця перспектива кидає виклик загальноприйнятій точці зору, згідно з якою виборні представники мають остаточну владу формувати політику, а бюрократія виконує роль нейтральних виконавців їхніх рішень. Проте критики нарративу глибинної держави стверджують, що він надто спрощує складність управління. Державні бюрократичні органи укомплектовані професіоналами, які привносять досвід і безперервність у роботу уряду. Крім того, відносини між виборними посадовими особами та бюрократами не завжди є антагоністичними. Професійні державні службовці часто забезпечують необхідну систему стримувань і противаг, щоб запобігти надмірним діям виконавчої влади та забезпечити відповідність політики правовим і конституційним нормам [8].

Сполучені Штати протягом тривалого часу вважалися втіленням демократичного суспільства, основоположні принципи якого глибоко вкорінені в ідеалах свободи, рівності та справедливості. Конституція США, прийнята в

1787 році, заклала основу демократичної структури країни, наголошуючи на балансі сил, правах особи та верховенстві закону. Американська демократична модель, що характеризується системою стримувань і противаг між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади, є прикладом демократичного правління. США були однією з перших сучасних держав, яка запровадила демократичну систему, засновану на загальному виборчому праві, особистих свободах і незалежному судочинстві [25, с. 45]. Ця модель вплинула на демократичні системи в усьому світі, забезпечуючи основу для країн, які вийшли з авторитарних режимів або колоніального правління. Американська демократична система сприяє плюралізму, політичним свободам і участі через вільні вибори, де громадяни мають право голосувати, брати участь у політичному дискурсі та здійснювати свої громадянські свободи.

Крім того, Сполучені Штати були в авангарді підтримки глобальних демократичних ініціатив, використовуючи свою військову та економічну міць для просування демократичних цінностей за кордоном. Такі організації, як Організація Об'єднаних Націй (ООН) і Світова організація торгівлі (СОТ), в яких США відіграють ключову роль, підкреслюють відданість країни розвитку міжнародного управління на основі демократичних принципів [19, с. 70]. Сполучені Штати історично позиціонували себе як маяк демократії не лише в теорії, але й через свою політичну участь на світовій арені. Після закінчення Другої світової війни Сполучені Штати стали лідером західного блоку під час холодної війни, активно просуваючи демократію як контрапункт комунізму. Це знайшло відображення в його участі у формуванні міжнародних інституцій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) і Міжнародний валютний фонд (МВФ), усі вони покликані сприяти стабільності, миру та демократичному врядуванню (35, с. 56). США часто підтримували демократичні рухи в усьому світі, починаючи від виступів за ліквідацію апартеїду в Південній Африці, зусиллями щодо підтримки продемократичних протестів на Близькому Сході під час Арабської весни та підтримки демократичних процесів в Східній Європі та на пострадянському

просторі. Крім того, дипломатія та зовнішня політика США наголошують на важливості прав людини, верховенства права та вільних виборів як наріжних каменів стабільного глобального порядку [19, с. 82]. Виконуючи роль прапороносця демократії, США також здійснили військове втручання з проголошеною метою сприяння демократичному врядуванню. Вторгнення до Іраку в 2003 році, наприклад, було виправдано адміністрацією Буша на підставі усунення авторитарного режиму та встановлення демократичного уряду [25, с. 64]. Хоча ці дії були суперечливими, вони відображають відданість США поширенню демократії, навіть ціною військового конфлікту.

Однак, незважаючи на статус світового демократичного лідера, США стикаються з кількома внутрішніми та зовнішніми викликами, які загрожують їхньому статусу моделі демократії. Ці виклики включають політичну поляризацію, расову нерівність, придушення виборців і надмірний вплив грошей на політику. Крім того, зростання популістських рухів і сумніви щодо демократичних норм викликали глобальні занепокоєння щодо майбутнього демократії в США [27, с. 132]. Щоб зберегти свою позицію демократичного маяка, США потребує постійного самоаналізу, внутрішніх реформ і зовнішньої підтримки. Це особливо важливо в епоху, позначену зростанням глобальної невизначеності, зростанням авторитаризму та розмиванням демократичних норм у багатьох регіонах світу. Таким чином, для Сполучених Штатів вкрай важливо усунути свої внутрішні недоліки, продовжуючи лідирувати та співпрацювати з глобальними партнерами в просуванні демократичних ідеалів.

Коли концепція «глибинної держави» набуває популярності, виникає питання про належний баланс між виконавчою владою та впливом постійних бюрократичних структур [23, с. 88]. У випадку президентства Трампа його часті зіткнення з розвідувальними службами та федеральними агентствами розглядалися як боротьба за контроль над національною політикою. Ця динаміка підкреслює напруженість між демократично обраною виконавчою гілкою влади та невибраними посадовими особами, які утворюють кістяк адміністративної держави. Крім того, розповідь про глибинну державу кидає

виклик нормативному розумінню ролі державної служби в демократії. Теоретично кар'єрні державні службовці мають забезпечувати спадкоємність і досвід, що забезпечує стабільність в уряді, незалежно від політичного лідерства. Проте в епоху популізму їхня роль все частіше розглядається як проблематична тими, хто вважає їх опором волі народу. Адміністрація Трампа, наприклад, часто описувала кар'єрних чиновників як опозицію, стверджуючи, що вони саботують порядок денний обраного президента [35, с. 115]. Посилення політизації державної служби за таких обставин може загрожувати її нейтралітету, потенційно підриваючи самі принципи, які дозволяють демократичній системі функціонувати ефективно. Крім того, теорія глибинної держави має значення для демократичної підзвітності. Якщо громадяни вважають, що державою маніпулює прихована еліта, вони можуть відмовитися від традиційних форм політичного участі, вважаючи голосування та публічний дискурс безсилим проти сил, які, на їхню думку, маніпулюють системою. Це розчарування може призвести до руйнування демократичних норм і зростання авторитарних тенденцій. Вчені відзначають, що популістська риторика про глибинну державу може сприяти більш авторитарному підходу до управління, коли лідери обходять традиційні системи стримувань і противаг на користь більш прямих форм влади [27, с. 65].

Теорія глибинної держави також взаємодіє з глобальними владними структурами, зокрема щодо того, як інші світові держави, такі як Китай, росія та країни з економікою, що розвивається, сприймають американське лідерство. Для автократичних режимів, таких як у росії та Китаї, наратив глибинної держави може слугувати інструментом для делегітимізації американського демократичного процесу та посилення їхніх власних моделей управління. Розповідь про фрагментовану, дестабілізовану політичну систему США дає цим націям боєприпаси для критики американських цінностей і ствердження того, що США більше не є надійним лідером світового порядку. Наприклад, російська пропаганда часто використовувала концепцію глибинної держави, щоб зобразити США як керовану непідзвітною елітою, наголошуючи на

розриві між американським лідерством і волею народу. Така риторика може створити відчуття нестабільності, що підриває довіру до США як до сили глобальної стабільності, особливо серед країн, які розглядають можливість приєднання до авторитарних держав. Подібним чином Китай може використовувати цей наратив для просування власного бачення управління, яке представлено як більш стабільне та ефективне порівняно з хаосом, який сприймається американською політикою під владою глибинної держави (25, с. 89).

Підсумовуючи, концепція глибинної держави суттєво змінює відносини між виборними посадовцями та невиборними владними структурами в умовах демократії. Ерозія довіри до інституцій, політизація державної служби та виклики демократичній підзвітності — усе це відображає ширші наслідки цього явища. Теорія глибинної держави підкреслює зростаючу напругу між популістськими рухами та вкоріненими політичними елітами, підкреслюючи крихкість демократичних норм у все більш поляризованому політичному ландшафті.

РОЗДІЛ 2. ЯВИЩЕ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» В СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ: РЕГІОНАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

2.1 Специфіка функціонування «глибинної держави» у США

Фраза «глибинний стан» виникла в таких країнах, як Туреччина та Єгипет, де комплекс військових і безпекових агентства маніпулювали політичною системою та діяли абсолютно непрозоро як спосіб впливу на політику. Цю фразу потім привласнили американські консерватори на зразок Стіва Беннона і використовувався для характеристики американської бюрократії; повне знищення «глибинної держави» стала центральним пунктом порядку денного для багатьох правих популістів.

Сполучені Штати не мають «глибинної держави» в близькосхідному розумінні цього терміну. Вони мають велику та складну державну службу на федеральному, штатному та місцевому рівнях, яка відповідає за надання більшості послуг, які громадяни очікують від свого уряду, який діє як «адміністративна держава». Ця адміністративна держава насправді дуже прозора у порівнянні з іншими ліберальними демократіями, не кажучи вже про диктатури на Близькому Сході, і її можуть легко контролювати обрані політичні лідери. Ця бюрократія обов'язково діє незалежно від політиків, оскільки обрані лідери не можуть виконувати тисячі щоденних рішень, необхідних для підтримки роботи уряду. Вони делегують повноваження бюрократам, які діють як бюрократична автономія.

Ступінь бюрократичної автономії є одним із найбільших викликів будь-якої сучасної ліберальної демократії. У демократичній теорії народ є суверенним і має повноваження приймати рішення щодо власного самоврядування. Вони є принципалами в ієрархії принципал-агент, у якій вони обирають представників шляхом виборів, які потім видають мандати агентства та бюрократи, відповідальні за виконання побажань людей. Демократично обрані політичні керівники повинні контролювати бюрократичних агентів.

Проблема цієї теорії полягає в тому, що цієї простої нормативної ієрархії ніколи не було можливо реалізувати на практиці.

Існують інші важливі причини, чому для функціонування будь-якої бюрократії необхідне значне делегування повноважень. Як зазначав Фрідріх Хайєк багато років тому [15, с. 96] переважна більшість інформації в будь-якому сучасному суспільстві має локальну природу. Хайєк у цій статті був стурбований встановленням цін у ринковій економіці, але його спостереження також стосується прийняття бюрократичних рішень. Це агенти низького рівня а не їхні боси вищого рівня, які мають найкращий доступ до місцевих знань, і є тому найкраще здатні розуміти своє оточення та взаємодіяти з ним. Вони вміють швидше реагувати на зміни в цьому середовищі, і, коли відповідні механізми існують, можуть нести більш пряму відповідальність за прийняті ними рішення. Тому всі політичні системи потребують делегування повноважень, а в багатьох випадках навіть більше делегування, тим краще працюватиме бюрократія. Проте делегування пов'язане з ризиками що агент робитиме помилки, піддаватиметься непотрібному ризику, буде корумпованим або використовуватиме свої повноваження цілі, відмінні від тих, які передбачені політичним принципалом. Одне з центральних питань в адміністративне право полягає в тому, які повноваження делегувати, скільки делегувати і які механізми контролю за установами. Загалом, чим краще навчений і більш професійний агент, тим більше повноважень можна безпечно делегувати [8, с. 213], хоча не обов'язково існує оптимальний ступінь делегування, який працює за будь-яких умов.

Крім того, всі бюрократії обов'язково працюють на певному ступені довіри. Серед розвинутих демократій більшість європейських країн мають відносно високий рівень довіри до уряду, хоча рівень вищий на півночі та заході частини регіону. Сполучені Штати є чимось на кшталт винятку серед розвинених демократій, враховуючи її глибоку традицію антиетатизму [30]. Багато американців підозріло ставиться до уряду, незважаючи на свою залежність від багатьох основних послуг. З цієї причини американська держава

розвинулась пізніше її європейські аналоги були менш масштабними за обсягом і мусли вижити численні спроби послабити її авторитет.

Концепція сучасної держави була сформульована передусім Максом Вебером на рубежі 20 століття (Weber, 1968). На відміну від патримоніальних держав, які були виходом із родини правителя та укомплектовувалися друзями та родиною останнього, сучасна держава безособова, яка розглядає підданих як рівноправних громадян і служить громадському інтерес, а не приватному інтересу правителя. Вебер розумів ідеальний тип бюрократа як безпартійного, фахівця адміністратора, державного службовця, якому дано автономія та орієнтація на суспільні інтереси [4].

Рання американська держава не була сучасною в розумінні Вебера, особливо після виборів 1828 року, які привели до влади Ендрю Джексона. Джексона часто називають батьком американського популізму, який отримав вигоду від розширення права голосу на всіх білих чоловіків в більшості штатів США протягом 1820-х років. Виявилося, що індивідуалізовано такі пільги, як пляшка бурбону чи робота на пошті, були найлегшими способами мобілізувати маси нових виборців; Джексон стверджував, що звичайні американці кваліфіковані для цього керувати урядом, і що він повинен призначати їх, оскільки він виграв вибори.

Так розпочався період американської історії, відомий як система «патронажу» або «системи здобичі», згідно з яким практично кожен федеральний службовець був зобов'язаний своєю роботою політику [26, с. 535]. Ця система була модернізована лише в 1880-х роках, коли був прийнятий Закон, який створив Комісію з питань державної служби США, яка запровадила прийом на роботу та просування по службі на основі заслуг. Після того, як ця спроба професіоналізувати бюрократію США була значною мірою консолідована під час Першої світової війни та розширена завдяки Новому курсу поширення федеральних агентств, політичні призначенці продовжують бути набагато більш поширеним явищем у США, ніж у демократичних країнах Європи чи Азії.

Дійсно, адміністративна держава є мішенню консерваторів протягом десятиліть, які стверджують, що країною керує таємна бюрократія, яка втекла від контролю демократично обраних лідерів [6, с. 128]. Багато сучасних американських популістів визначили свою політичну мету як повне знищення «глибинної держави». Цей порядок денний ненадовго з'явився наприкінці правління адміністрації Трампа у 2020 році, коли Білий дім видав виконавчий наказ 13 957 про створення «Розкладу F» категорії федеральних службовців, які могли бути звільнені за власним бажанням. Це замовлення було швидко скасоване адміністрацією Байдена, проте зараз наказ залишається на порядку денному у багатьох республіканських законодавців.

У світлі цих атак надзвичайно важливо захистити принцип бюрократичної автономії, і визначити його належні межі. Насправді є певна справедливість у скаргах консерваторів про «неконтрольовану» федеральну бюрократію. Але в інших випадках така сама бюрократія надмірно обмежена, особливо масою попередніх правил і процедур, яким вона повинна слідувати. Ці процедури були запроваджені через недовіру до бюрократичної влади, але вони сприяли делегітимізації тієї самої влади, оскільки вони повільно зменшують або повністю заблоковують здатність держави досягати бажаних результатів.

Консервативні правознавці іноді цитують доктрину нібито «неделегування», яка обмежує можливість Конгресу делегувати повноваження адміністративним установам. Як конституційне питання, це дуже сумнівно; такого положення немає в Конституції [22, с. 156].

Сполучені Штати давно вважалися зразком демократії з їхньою системою правління, заснованою на принципах стримувань і противаг, індивідуальних свобод і верховенства права. Як одна з найвпливовіших і найвідоміших демократичних держав у світі, США слугували маяком для демократичних ідеалів, надихаючи країни по всьому світу приймати подібні політичні структури [19, с. 201]. Однак, незважаючи на свій глобальний вплив і лідерство у просуванні демократичних цінностей, США потребують постійної підтримки

— як внутрішньої, так і зовнішньої — щоб зберегти свою позицію зразкової демократичної держави.

Сполучені Штати традиційно розглядаються як прапороносець демократії, який виступає за вільні вибори, права людини та верховенство права в усьому світі. Їх політична система з такими демократичними інститутами, як незалежна судова система, вільна преса та політичний плюралізм, є прикладом для націй, які прагнуть створити або зміцнити власні демократичні структури [23, с. 77]. Американська політика та дипломатія часто сприяли розвитку демократії, від її ролі у заснуванні міжнародних організацій, таких як ООН, до активної участі в підтримці демократичних рухів і протидії авторитаризму. Крім того, зовнішня допомога США, дипломатичні зусилля та міжнародна співпраця сприяли розвитку демократичних інститутів у країнах, що розвиваються [25, с. 59]. Їх глобальний вплив, підкріплений м'якою силою, військовими альянсами, такими як НАТО, та їх економічний вплив відіграв важливу роль у формуванні глобальних норм і політики щодо демократії, управління та прав людини [19, с. 45]. З огляду на їх лідерську роль, США продовжують розглядатися як символ демократичних цінностей, стабільність і успіх яких є вирішальними для підтримки міжнародного порядку, заснованого на правилах.

Незважаючи на свою видатну позицію, Сполучені Штати стикаються зі значними внутрішніми викликами, які загрожують їхньому статусу зразкової демократії. Такі питання, як політична поляризація, придушення виборців, расова нерівність і вплив грошей на політику, викликали занепокоєння щодо здоров'я американської демократії [2, с. 60]. Зростання популізму та дедалі більша фрагментація політичного ландшафту призвели до розбіжностей, які підривають національну єдність, а в деяких випадках кидають виклик фундаментальним цінностям, які історично визначали американську демократію. Крім того, занепокоєння щодо ролі так званої «глибинної держави», як обговорювалося в попередньому аналізі, підкреслює внутрішню кризу легітимності та прозорості в управлінні [2, с. 20]. Сприйняття розриву

між обраними чиновниками та необраними бюрократичними елітами може підірвати довіру суспільства до демократичних інститутів. Такі розбіжності загрожують ідеалу демократичного правління, який протягом тривалого часу був центральним у моделі США, і створюють ризик для довіри до неї як зразка демократії [22, с. 85].

Щоб зберегти свій статус зразкової демократичної держави, США повинні протистояти цим викликам прямо. У середині країни це передбачає вирішення проблем політичної поляризації, відновлення віри в демократичні інститути та забезпечення того, щоб вибори були вільними та чесними для всіх громадян [34, с. 123]. Реформа фінансування виборчої кампанії, зусилля по боротьбі з махінаціями та політика, яка сприяє расовій і соціальній справедливості, мають вирішальне значення для цілісності американської демократії [26, с. 88]. Забезпечення представництва прав і голосів усіх американців є ключовим для підтримки демократичних ідеалів країни. Ззовні США повинні продовжувати демонструвати свою відданість демократичним цінностям на світовій арені. Їх керівництво має зосередитися на зміцненні міжнародних демократичних альянсів, підтримці демократичних переходів і стійкому протистоянні автократичним режимам [16, с. 77]. Оскільки інші країни стикаються з проблемами демократії, США повинні не лише підтримувати цю боротьбу, але й подавати позитивний приклад, дотримуючись своїх власних демократичних ідеалів [19, с. 55]. Окрім цих зусиль, для США важливо визнати, що підтримка міжнародних союзників і демократичних інституцій залишається надзвичайно важливою. У світі, який стає все більш багатополярним, де зростаючі сили можуть не надавати пріоритету демократії таким же чином, США повинні продовжувати будувати партнерські відносини з країнами-однодумцями. Це включає просування демократичних норм у міжнародних організаціях і забезпечення того, щоб структури глобального управління підтримували права людини та демократію [25, с. 88]. Роль Сполучених Штатів як зразкової демократичної держави неоціненна не лише для їхніх власних громадян, а й для світової спільноти. Хоча вони продовжують

служити маяком демократії та лідером у просуванні демократичних цінностей, внутрішні виклики та зовнішній тиск вимагають постійних зусиль і співпраці. Щоб залишатися справжньою моделлю демократії, США потребують постійної підтримки як своїх громадян, так і міжнародних союзників, з відновленим зобов'язанням вирішувати власні демократичні виклики, одночасно відстоюючи демократію в усьому світі [24, с. 2020]. Дотримуючись своїх основних принципів свободи, рівності та справедливості, Сполучені Штати можуть продовжувати надихати та спрямовувати інші країни на їхній шлях до демократичного правління [10, с. 210].

Критичним аспектом відносин між США та їхніми союзниками є припущення про політичну стабільність і спільні цінності. Концепція глибинної держави, посилена конфронтацією Трампа з укоріненими урядовими структурами, загрожувала підірвати цю основу. Наприклад, сумнів Трампа щодо цінності НАТО разом із його публічною критикою Європейського Союзу та його похвалою авторитарним лідерам викликали сумніви серед західних союзників щодо відданості Америки багатосторонності та порядку після Другої світової війни. Якщо буде вважатися, що процес прийняття політичних рішень у США контролюється або перебуває під впливом прихованої елітної структури, що потенційно підриває політику президента, інші країни можуть вагатися покладатися на США як на світового лідера у стратегічних питаннях [34, с. 89]. Крім того, поняття глибинної держави може послабити дипломатичну взаємодію, сприяючи розвитку підозрливості та недовіри. Якщо союзники США відчують внутрішню нестабільність або вважають, що політичним процесом маніпулюють невібрані актори, вони можуть шукати альтернативні структури влади та альянси за межами традиційної сфери впливу США. Наприклад, Європейський Союз вжив заходів, щоб стати більш незалежним від впливу США, завдяки зростанню лідерів, які виступають за більш автономну європейську зовнішню політику [32, с. 77]. Можна вважати, що на цю тенденцію частково вплинуло уявлення про те, що політична система США під впливом глибинної держави є непередбачуваною та ненадійною.

Поява наративу глибинної держави за Трампа має глибокі наслідки для американської політичної культури. Теорія глибинної держави підживлює скептицизм щодо ефективності та легітимності державних інституцій, підриваючи суспільну довіру та ускладнюючи зусилля з досягнення політичного консенсусу. Віра в те, що прихована мережа бюрократів і еліт контролює важелі влади, підриває демократичний принцип народного суверенітету, де очікується, що обрані посадовці представляють волю народу. Крім того, наратив загострив політичну поляризацію, оскільки популістська риторика Трампа розглядає федеральні агентства як супротивників його адміністрації, що ще більше розколює електорат.

Концепція «глибинної держави» має не лише наслідки для внутрішнього управління США, але також має ширші геополітичні наслідки, зокрема щодо ролі Сполучених Штатів у світовому порядку та їхніх відносин із союзниками. Наратив про приховану мережу еліт, які контролюють політичні рішення за лаштунками, може вплинути на сприйняття США як глобальної держави та її відносини з іноземними урядами та міжнародними організаціями. Коли теорія глибинної держави набула популярності під час президентства Дональда Трампа, вона змінила дискусії про американське лідерство в міжнародній політиці, зокрема щодо того, як іноземні союзники бачать стабільність США, управління та надійність американських політичних інститутів. Наратив глибинної держави свідчить про те, що впливові, невібрані суб'єкти в уряді США, такі як розвідувальні служби, військово-промисловий комплекс і корпоративні еліти, часто суперечать бажанням уряду, обраного народом. Це зображення викликало занепокоєння серед союзників США, особливо щодо послідовності та надійності американської зовнішньої політики. Союзники, особливо в Європі та Азії, почали сумніватися, чи можна довіряти США підтримувати давні міжнародні зобов'язання, враховуючи внутрішні битви між обраними лідерами та необраними бюрократичними елітами [29, с. 213].

Отже, глибинну державу зазвичай описують як невидиму мережу, що складається з урядових бюрократів, спецслужб і впливових еліт, які нібито

працюють за лаштунками, щоб маніпулювати політичними результатами та підтримувати статус-кво. Хоча теорія глибинної держави часто ґрунтується на спекулятивній і конспірологічній риторичі, її широке визнання свідчить про глибше розчарування в традиційних політичних структурах. Як показує президентство Трампа, популістські лідери часто знаходять благодатний ґрунт у недовірі, яку спричиняють ці теорії, позиціонуючи себе як захисників народу проти тіньових еліт. Ключовим висновком є те, що концепція глибинної держави відображає не лише опозицію Трампа існуючому політичному порядку, але й ширшу кризу легітимності, з якою стикаються американські інституції. Як стверджують критики Трампа, цей наратив може підірвати довіру до критично важливих демократичних структур, таких як розвідувальні служби та судова система, представляючи їх як антагоністичні сили, а не як нейтральних арбітрів управління. Зрештою, дослідження показує, що хоча глибинна держава може бути більше міфом, ніж реальністю, її політичну корисність у формуванні суспільного сприйняття та підживленні міжпартійних розбіжностей не можна не помітити. Напруга між популістськими рухами та інституційною владою, ймовірно, залишатиметься визначальною рисою американського політичного дискурсу протягом багатьох років.

2.2. Феномен «глибинної держави» у Туреччині.

Поняття глибинної держави має особливий резонанс у Туреччині. Він використовується для опису антидемократичних, антисоціалістичних і антиісламських військових і сил безпеки, вплив яких падає і потоки залежать від стабільності чи нестабільності уряду [3, с. 116]. На відміну від досвіду громадян Сполучених Штатів і Великобританії, для громадяни Туреччини, які пережили політичні та військові потрясіння: поняття глибинної держави має силу і реальний світ.

Обговорення глибинної держави є важливою частиною конспірологічної риторики в турецькій політиці, особливо після 1980-х років. Горвет описує глибинну державу як «безлику кліку», яка нібито утримує владу в Туреччині з моменту створення республіки на початку двадцятого століття. Вважається, що вона складається з чиновників високого рівня з національної розвідувальної служби (МІТ), армії, академії, судової гілки влади та бюрократії, які дотримуються ультрадержавницької та націоналістичної ідеології [13, с. 37]. Каваксі зазначає, що члени глибинної держави нібито походять з різних установ, починаючи від університетів і закінчуючи ЗМІ, від генералів армії до колишніх курдських сепаратистів [20, с. 83]. Колишній прем'єр-міністр Бюлент Еджевіт і колишній президент Кенан Еврен посилалися на існування глибинної держави [14, с. 17] Сулейман Демірель, семиразовий прем'єр-міністр і колишній президент, мав на увазі існування глибинної держави таким чином: «Це фундаментальний принцип, що існує одна держава. У нашій країні їх дві» [12, с. 39].

Стверджується, що глибинна держава стримує маргінальні елементи в турецькій політиці та пов'язана з багатьма подіями, включаючи вбивства лівих у 1970-х роках і курдських повстанців у 1990-х роках. Три події з недавнього минулого розглядалися як докази існування глибинної держави. У 1996 році дорожньо-транспортна пригода в Сусурлуку розкрила таємні стосунки між Хусейном Коджадагом, високопоставленим офіцером поліції, Абдуллою Чатлі,

колишнім лідером ультраправих турецьких ультраправих, і Седатом Буджаком, лідером курдського племені та членом парламенту на той час. У парламентській доповіді про інцидент у Сусурлуку вказувалося на тісні зв'язки між державною владою та кримінальними угрупованнями [28, с. 54]. У 2005 році троє чоловіків підірвали книжковий магазин у південно-східному місті Семдінлі, який нібито був пов'язаний з курдськими сепаратистськими повстанцями Робітничої партії Курдистану (РПК). Двоє з них були військовослужбовцями турецької армії, а інший був інформатором поліції. Вироки терористам були скасовані через рік на тій підставі, що їх мав розглядати військовий суд [28, с. 55]. Крім того, Грант Дінк, турецький вірменин, який кинув виклик турецькій державі щодо депортації вірмен, був убитий правим бойовиком Огуном Самастом. Нинішній президент Реджеп Таїп Ердоган стверджував, що в цій події можуть діяти темні сили глибинної держави [30]. Після його захоплення двоє поліцейських сфотографувалися з Самастом перед турецьким прапором, «на якому була заява батька-засновника Туреччини Ататюрка: «Земля батьківщини є священною, її не можна залишити напризволяще» [20, с. 89].

В останнє десятиліття уряд ПСР намагався впоратися зі звинуваченнями про глибинну державу в судах над Ергенеконом [30]. Хоча судові процеси здебільшого закінчувалися ув'язненнями, це не означало кінця конспірологічної риторики про глибинну державу, оскільки вирокі вважалися упередженими та базувалися на слабких доказах [21, с. 99]. Дійсно, нинішній уряд ПСР звинувачує деяких прокурорів, які брали участь у справі Ergenekon, у формуванні іншої змовницької кліки, паралельної держави [3, с. 120].

У Туреччині глибинна держава зазвичай використовується для позначення того, що «владні особи перевищують свої повноваження та проникають переважно в сектор безпеки та судову систему». Оскільки атрибути, включені у визначення, збільшуються та узагальнюються, концепція спустошується, а дискусії стають безглуздими. Інша помилка полягає в зведенні концепції до мережі інтересів. Ця помилка породжує ілюзію, що

глибинну державу можна знищити, ув'язнивши окремі групи. Визначення глибинної держави неявно міститься у визначенні держави. Держава є юридичною особою, наділеною легітимною монополією на застосування сили, але в рамках розумної держави (*raison d'état*), права держави виходити за межі законності та прав людини повинні бути збережені; іншими словами, як пояснює Chabot, «право володарів влади оголошувати надзвичайний стан має бути зарезервовано» [4].

Глибинна держава, у веберівському розумінні є способом «панування». Це режим як формального, так і неформального, іншими словами, подвійного панування. Глибинна держава виникає за відсутності демократичного нагляду за армією або – як у опікунської демократії – за обставин, коли виконавчий орган зловживає своїми повноваженнями, як ми спостерігаємо в країнах, особливо в країнах Південної Америки, підпорядкованих президентській системі, де не існує військового нагляду або цивільний нагляд здійснюється недемократичними способами. Ми можемо кількісно визначити існування глибинної держави, вимірявши «автономію військових», іншими словами, їх повноваження приймати рішення. Військова автономія представляє континуум, який поширюється на професійну, політичну та судову сфери, і в якому кожна сфера пов'язана одна з одною, а межі стають розмитими під час їх приєднання. Якщо військова автономія знаходиться на високому чи дуже високому рівні, конституційні інституції стають обличчям до Януса. «Завдяки цим офіційним інституціям із обличчям Януса стають ефективними неформальні інституції, такі як загроза перевороту, автократичні кліки, мафія, організована злочинність, корупція та позасудові страти» [6, с. 110]. Отже, виникають умови подвійного панування.

Військова доктрина і підготовка, засновані на тому, що Збройні сили Туреччини (TSK) є носієм і охоронцем офіційної ідеології, беззаперечно стали основою привілейованого статусу військових. У рамках кемалізму/ататюркізму цивільно-військова бюрократія мала на меті створити уніфіковану національну державу проти плюралізму, який розглядався як загрозу, і навчати людей через

проект вестернізації/модернізації. Він підтримував секуляризм з яacobінським менталітетом, а дискурс «антисекуляристських» ворогів узаконював загрозу державного перевороту. У період глибинної держави, який розпочався з переходу до багатопартійної системи в 1946 році, «збройні» військові перевороти були влаштовані в 1960 і 1980 роках і «незбройні» в 1971 і 1997 роках [12, с. 18]. Після кожного переходу до демократії загроза перевороту продовжувала пригнічувати обраних посадовців, наче вона гойдалася над ними, як дамоклів меч. Сумнозвісна стаття Кодексу внутрішньої служби (КВС), яка довела правову основу для військових переворотів, так і не була розглянута. Незважаючи на те, що військова автономія в професійно-політичній сфері завдяки реформам зменшилася, вона залишається на високому рівні. Надцентралізована структура КВС з турецьким Генеральним штабом у центрі уваги стала основою політичної автономії. Генеральний штаб Туреччини все ще підпорядкований прем'єр-міністру, а не міністерству національної оборони. Навіть якби реформу здійснили сьогодні, переваги цивільних не можна було б досягти без радикальних змін, оскільки Міністерство національної оборони складається з військовослужбовців, які підпорядковані системі командування. З 2011 року Вища військова рада (YAŞ), яка приймає рішення про просування по службі, відставку, дисциплінарне покарання та звільнення з армії, змінила свою практику на користь цивільних осіб, однак Закон YAŞ, заснований на принципі військової переваги, досі не розглядався. Крім того, армія має економічну силу завдяки політичній автономії. «Військово-промисловий комплекс», створений після перевороту 1960 року, Пенсійний фонд збройних сил (OYAK), який є «військовим холдингом», що входить до п'ятірки найбільших холдингів Туреччини, був зміцнений шляхом приватизації державних підприємств, а також завдяки позикам під низькі відсотки та податковим пільгам [12, с. 20]. За даними Transparency International, прозорість оборонного бюджету Туреччини знаходиться на такому ж середньо-низькому рівні, як у Руанді та Танзанії. Ми знаємо лише частину військових витрат, оскільки є значна кількість позабюджетних коштів. Відповідно до закону про Турецьку рахункову палату

армія не підлягає аудиту ефективності та результативності, результати аудиту будуть надані громадськості в межах, які дозволять військові та схвалені циркуляром Ради міністрів.

Проникнувши в політико-судову сферу, військова опіка завдала серйозної шкоди виборчій системі. Конституційний суд розпустив 24 політичні партії, які він вважав ворожими (переважно прокурдські, ісламські чи соціалістичні). Незважаючи на те, що рішення Ради національної безпеки, які встановили подвійність законодавчої та виконавчої влади, зводяться до рішень консультацій, а Документ про національну оборонну безпеку переглядається урядом, Національний стратегічний документ, що визначає оборонну політику, все ще розробляється та реалізується поза урядом. Вирішальним елементом у політико-правовій сфері є щит безкарності, що впливає з військової та цивільної юрисдикції, іншими словами, юрисдикції з обличчям Януса. Потрібно вирішити проблему безкарності в історичному тлі ланцюжка неформальних інститутів, що включає автократичні кліки, мафію, організовану злочинність і позасудові страти. Автократичні кліки — це ексклюзивні групи, що складаються з лідерів таємних військових оперативних підрозділів та/або організованих злочинних груп. «У Туреччині була створена головна автократична кліка за сприяння НАТО, пов'язана з розвідувальною та військовою оперативною агенцією під назвою «Гладіо», яка мала зв'язки з розвідувальними службами США та Великої Британії (ЦРУ та МІ6), проти «комуністичної загрози» в 1950-х роках» [3, с. 117]. «Гладіо» використовувався для ліквідації політичної опозиції та для повалення урядів, коли це було необхідно. «Гладіо» була заснована під назвою «Counter guerrilla» в Туреччині в 1952 році, після вступу до НАТО, і була підтримана громадською підпільною організацією під назвою «White Forces» [3, с. 118].

Офіційна назва Counter guerrilla — Відділ спеціальної війни (Özel Harp Dairesi), створений як філія Генерального штабу Туреччини. Департамент спеціальної війни протягом часу діяв під різними назвами: Рада з тактичної мобілізації (Seferberlik Tetkik Kurulu) (1952-1967), Відділ спеціальної війни

(1967-1991) і Командування сил спеціального призначення (Özel Kuvvetler Komutanlığı) з 1991 року. Рада з тактичної мобілізації та Служба національної безпеки (Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti), попередник Національної розвідувальної організації (МІТ), організував погром, спрямований проти греків і євреїв у Стамбулі 6-7 вересня 1955 року [13, с. 37]. У 1960-х роках МІТ, відділ розвідки жандармерії та боротьби з тероризмом (JİTEM), відділ спеціальних операцій і керівництво сільської варти приєдналися до цієї структури. Відділ спеціальної війни тісно співпрацював з ЦРУ під час холодної війни. Прем'єр-міністра вперше поінформували про глибинну державу, коли голова Департаменту спеціальної війни, позбавлений фінансування, наданого Спільною військовою місією США з допомоги Туреччині, попросив грошей у прем'єр-міністра Бюлент Еджевіта, оскільки США наклали ембарго на постачання зброї Туреччині у відповідь на втручання на Кіпрі в 1974 році.

Глибинна держава має симбіотичний зв'язок із війною низької інтенсивності, оскільки ресурси можуть бути легко створені шляхом торгівлі зброєю, торгівлі наркотиками та відмивання грошей. Існування автократичних клік заперечується державою і захищається щитом безкарності. У 1970-х роках мафія та члени організованої злочинності з'явилися серед крайніх правих організацій, таких як Асоціація боротьби з комунізмом та Ідеалістичні серця (Ülkü Ocakları). Позасудові страти, а саме «вбивства невідомих», зникнення, вбивства та масові вбивства сформували політичний порядок денний. Департамент спеціальної війни та МІТ організували масові вбивства на Кизилдере (1972), площі Таксім (1977), Бахчелієвлер і Кахраманмараш (1978), а також вбивство заступника прокурора Анкари Догана Оза (1978) і журналіста Абді Іпекчі (1979) [3, с. 119]. Вони намагалися вбити прем'єр-міністра Еджевіта (1977) і Тургута Озала (1988), які намагалися боротися проти глибинної держави.

Коли Gladio було скасовано в Європі після холодної війни, глибинна держава в Туреччині почала зростати через оголошення надзвичайного стану в 1987 році через війну низької інтенсивності між Збройними силами Туреччини

(TSK) і РКК. Таким загрозам, як новий глобальний порядок, сформований у 1990-х роках після холодної війни, підйом політичного ісламу, прагнення РПК заснувати незалежний Курдистан і Перша війна в Перській затоці, було протиставлено встановленням гегемонії вперше за допомогою ататюркізму. У 1990-х роках, особливо між 1993 і 1996 роками, коли Тансу Чіллер, лідер Партії справжнього шляху (DYP), був прем'єр-міністром, військова автономія досягла найвищого рівня завдяки повній підтримці, яку надавало політичне керівництво автократичним клікам і гегемонію ататюркізму, а глибинна держава стала самою державою [29]. У цей період Департамент спеціальних військових дій і МІТ зіграли певну роль у вибуху курдської газети *Özgür Ülke* (1994) і вбивстві багатьох курдських бізнесменів. (1993-1994 рр.). Трикутник «держава-мафія-парламент» став очевидним зі скандалами «Сусурлук» і «Шемдінлі». У 1996 році колишній заступник начальника поліції Стамбула Хюсейн Коджадаг і Чатлі, який перебував у розшуку Інтерполу, загинули в автокатастрофі в Сусурлуку, а Седат Бучак, лідер племені сільських вартових і депутат від Шанл іурфи від партії «Правдивий шлях», яка створила коаліційний уряд з Партією благоденства (RP), пережив цю аварію. з пораненнями. Віце-прем'єр-міністр Тансу Чіллер виступила на захист глибинної держави у своїй промові, згадуючи про Сусурлук у 1996 році: «Тих, хто стріляв і був розстріляний заради цієї держави, завжди пам'ятають з повагою. Вони почесні» [28, с. 55]. Офіційні розслідування щодо Сусурлука задокументували роль Департаменту спеціальних операцій, Мехмета Агара, який був міністром внутрішніх справ в уряді RP-DYP, і ЛТЕМ у глибинній державі. У 1993-1995 роках, коли Мехмет Агар був начальником Національної поліції, Департамент спеціальних операцій був приєднаний до Генерального управління безпеки і використовувався для боротьби з РПК. Хюсейн Коджада також був учасником спецоперацій. У 2005 році сповідник РПК і двоє сержантів, які нібито працювали на ЛТЕМ, були спіймані на злочині під час вибуху книжкового магазину в місті Шемдінлі в Ширнаку. ЛТЕМ звинувачується у п'яти тисячах «невдомих вбивств» і 1500 зниклих безвісти в період з 1989 по 2008 рік. Існування ЛТЕМ, заперечене

Генеральним штабом, було задокументовано в «почесних грамотах, державних платіжних відомостях, слідчих комісіях і зізнаннях та пояснень персоналу, який на них працював». Вбивства невідомими відбувалися переважно у 1992-1994 роках. Більшість вбивств станом не було передано до суду, оскільки термін давності справ, за якими прокуратура не почала судовий процес, становить 20 років, якщо вони не будуть визнані злочинами проти людства.

Глибинна держава втратила свою силу з демократизаційними реформами в 2000-х роках, але вона все ще стоїть. У 2002 році керівництво Партії справедливості та розвитку (ПСР), яка прийшла до влади після відділення від Руху національного бачення, в якому був організований політичний іслам, представило процес членства в ЄС і реформи як доказ того, що партія перетворилася на прозахідну, консервативну правоцентристську політичну еліту і, таким чином, змогла захистити себе від можливого втручання [21, с. 105]. У період, коли проблема Кіпру обговорювалася в Європейському Союзі, США віддалялися від Туреччини, яка відмовилася брати участь у вторгненні в Ірак, а ПСР явно підтримували на Близькому Сході, військові не протистояли реформам з «інстинктом виживання», щоб не втратити свою провідну позицію в вестернізації ПСР і не перешкоджати процесу членства в ЄС, який підтримує більшість.

Глибинна держава є відомою невідомістю в турецькій політиці. Про це говорять усі політичні актори, але ніхто насправді не знає, що саме. Здається, він базується на історичній спадщині Севрського синдрому, тривозі щодо розчленування країни, оскільки вважається, що це замаскована офіційна кліка, яка використовує незаконні засоби, щоб уникнути краху. Відповідно, глибинна держава обговорювалася політиками як приклад беззаконня та перешкода демократичному врядуванню та правам людини.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ГЛИБИННОЇ ДЕРЖАВИ» У ХХІ СТ.

2.1 Механізми впливу глибинної держави на процес прийняття політичних рішень та шляхи усунення їх негативних наслідків.

Глибинна держава — це концепція, яка привернула значну увагу вчених, журналістів і теоретиків змови через її невловимий і часто суперечливий характер. Термін «глибинний стан» багатогранний, і його точне значення може залежати від конкретного контексту, в якому він використовується. Однак у своїй основі він позначає складну мережу акторів, організацій і вкорінених інтересів, які мають значний вплив і функціонують поза межами демократичного контролю.

Для того, щоб зрозуміти розгалуження глибинної держави у сфері міжнародних відносин, вкрай необхідно здійснити всебічне дослідження її складної взаємодії з поведінкою держави та ширшою геополітичною територією. Завдяки комплексному аналізу її впливу на механізми прийняття рішень, артикуляцію зовнішньої політики та конфігурацію регіональної влади можна отримати глибше розуміння її далекосяжних наслідків на міжнародній арені. Це дослідження намагається з'ясувати вплив глибинної держави на глобальну співпрацю, дипломатію та складну рівновагу влади між державами за допомогою аналізу прикладів і якісних даних.

Розгалуження глибинної держави виходять за територіальні межі окремих національних держав. Дії та рішення конкретного суб'єкта мають здатність формувати внутрішню політику, впливати на міжнародні відносини та потенційно впливати на розподіл влади між націями. Розуміння тонкощів глобальних справ потребує всебічного розуміння оперативних механізмів, які використовує глибинна держава.

Щоб зрозуміти серйозність феномену «глибинна держава» у сфері міжнародних відносин, необхідно визнати його потенційні наслідки для внутрішнього управління, глобальних інституційних рамок і дипломатичних

зв'язків. Завдяки ретельному аналізу складної взаємодії між різними суб'єктами, таємною діяльністю та непрозорими владними структурами наше дослідження намагається з'ясувати механізми, за допомогою яких глибинна держава здійснює свій вплив на глобальну політику. У цьому дослідженні досліджуються наслідки присутності та функціонування глибокої держави в рамках цієї системи.

Розглянемо приховану мережу, яка таємно працює у фоновому режимі, надаючи непомітний, але значний вплив на траєкторію урядових рішень і політики, часто без відома широких верств населення. Глибока держава — це багатогранне та невловиме явище, яке привернуло інтерес науковців та окремих людей, які підтримують теорії змови. У сфері міжнародних відносин розуміння концепції глибокої держави є надзвичайно важливим, оскільки вона має здатність впливати на тонкощі дипломатії, зовнішньої політики та світового управління.

Концепцію глибинної держави можна порівняти з криптованою картографією, де заплутані проходи та таємні агенти перетинають її заплутану топографію. До групи, про яку йде мова, входять особи, які мають значну владу та мають значний вплив на державний адміністративний апарат, включаючи, але не обмежуючись, видатних бюрократів і військових. Таємні агенти, про яких йдеться, діють поза межами встановлених організацій, часто функціонуючи в невідомості, але справляючи значний вплив на траєкторію та наслідки глобальних справ [8].

Щоб зрозуміти концепцію глибинної держави, потрібно прискіпливо вивчити завуальовані аспекти світової політики та розкрити шари конфіденційності, які її огортають. Тема, що розглядається, викликає запитання основоположного характеру щодо рівноваги влади, сутності управління та функції демократичних принципів у глобальній сфері. Завдяки комплексному аналізу впливу глибинної держави можна виявити її потенційний вплив на різні аспекти міжнародних відносин, включаючи співпрацю, вирішення конфліктів і загальний баланс сил між націями.

Розуміння концепції «глибинної держави» передбачає подолання складного лабіринту заплутаних махінацій, авторитетного домінування та прихованих переконань. Ця ідея охопила інтелектуальне співтовариство, медіа-персонал і широке населення, викликаючи жваві дискусії та припущення. Запит стосується точного характеру предмета, що розглядається. Термін «глибинна держава» стосується таємних мереж, що діють у межах державних установ, функціонуючи паралельно з офіційними каналами та суттєво впливаючи на ключові процеси прийняття рішень [22, с. 54].

Глибинну державу можна розуміти як складну мережу взаємопов'язаних акторів, установ та інтересів, а не як однорідне утворення. Явище, про яке йдеться, виходить за межі геополітичних меж і функціонує міжсекторально, залучаючи такі організації, як розвідувальні служби, збройні сили, корпоративних магнатів та видатні особистості.

Сфера військово-промислових комплексів є важливою сферою, де стає очевидним прояв впливу глибинної держави. Нинішній аналіз показує, що глибинна держава тісно пов'язана з інтересами оборонних підрядників, лобістів і військового персоналу вищого рівня, що істотно впливає на оборонну політику та визначення закупівель. Потенційний вплив, про який йдеться, здатний спотворити пріоритети цілей національної безпеки, що призведе до необґрунтованого збільшення військових витрат, увічнення триваючих конфліктів і відволікання ресурсів від критичних суспільних потреб.

Предмет гострої дискусії в наукових колах стосується впливу глибинної держави на зовнішньополітичні рішення. Відповідно до наукового дискурсу, існує твердження, що приховані мережі влади та впливу можуть керувати дипломатичною тактикою, таким чином формулюючи політику, яка сприяє партикулярним інтересам за рахунок ширших національних або глобальних проблем [34, с.78]. Наслідки викривленого прийняття зовнішньополітичних рішень значні, потенційно можуть вплинути на регіональну стабільність, міжнародну співпрацю та намагання досягти мирного вирішення конфліктів.

Феномен глибинної держави створює безліч викликів, які заважають нашому розумінню та реакції на цю таємну мережу. Одна з головних проблем стосується прихованого розпорядження самою глибинною державою. Суб'єкт, про який йде мова, функціонує таємно, надаючи свій вплив таємно та уникаючи громадського контролю. Дослідник Стеел вважає, що «внутрішня непрозорість предмета створює значну проблему для виявлення та розуміння різних акторів, механізмів і мотивацій» [33, с. 77]. Як і у складній головоломці, потрібно вміло орієнтуватися в складних і багатогранних компонентах, щоб досягти більш повного розуміння.

Потенційний конфлікт між демократичними принципами та існуванням глибинної держави є ще одним викликом. Фундаментальні принципи прозорості, підзвітності та згоди керованих є незамінними стовпами демократичних систем. «Операційний *modus operandi* глибинної держави може потенційно підірвати фундаментальні принципи управління, тим самим породжуючи побоювання щодо справедливого розподілу влади та демократичної довіри до залучених акторів» [5, с. 230]. Ця заява спонукає до розслідування того, як виборні представники та установи справді володіють владою та приймають рішення в інтересах населення. Діалектична взаємодія між демократичними ідеалами та таємними операціями глибокої держави вимагає ретельного вивчення та споглядання.

Крім того, всесвітній масштаб глибинної держави представляє додаткові складності. Вплив цього явища виходить за межі географічних кордонів і пронизує глобальну сферу. Складна природа феномену глибинної держави, яка тісно пов'язана з більш всеосяжними міжнародними справами, ставить перед вченими завдання, які прагнуть досліджувати та вирішувати це питання через його транснаціональне охоплення. Розуміння складної взаємодії між глибинною державою та глобальними акторами, її впливу на дипломатичні зв'язки та її ролі у формуванні геополітичної динаміки набуває першорядного значення для розуміння її розгалужень для міжнародних відносин. Предмет

потребує багатовимірною підходу, який враховує взаємозв'язок глобального рельєфу.

Крім того, вкрай важливо ретельно вивчити складну взаємозалежність глибинної держави та демократичних установ. Суть цього дослідження полягає в розумінні *modus operandi* глибинної держави, каналів, через які вона здійснює свій вплив, і правдоподібною сприйнятливості, притаманної демократичним структурам, які сприяють її підтримці. Цей аналіз має потенціал, щоб показати зусилля, спрямовані на підвищення прозорості, підзвітності та демократичних гарантій, таким чином гарантуючи, що динаміка влади узгоджується з демократичними принципами.

У динамічній цифровій епосі, яка постійно змінюється, глибинна держава пристосовується та використовує технологічні досягнення для посилення свого впливу. Світанок цифрової ери провістив нову еру влади, в якій глибинна держава може процвітати. Помітним проявом цього явища є розповсюдження технологій стеження та масовий збір особистих даних спецслужбами. Занепокоєння щодо конфіденційності та зловживання владою вийшли на перший план у сучасну еру широкого поширення цифрових комунікацій. Здатність глибинної держави здійснювати стеження та отримувати велику кількість особистої інформації викликає серйозні запитання щодо складної рівноваги між захистом національної безпеки та збереженням індивідуальних громадянських свобод [11, с.].

Крім того, вплив платформ соціальних медіа на публічний дискурс і політичні плани доповнив можливості глибинної держави. Розглянуті платформи отримали значний вплив завдяки своїм широким базам користувачів і алгоритмічним механізмам доставки контенту, що робить їх потужними інструментами для формування наративів і маніпулювання інформацією. Скандал із Cambridge Analytica є гострою ілюстрацією потенціалу для використання, коли персональні дані мільйонів користувачів Facebook збиралися для політичних цілей. Згаданий вище випадок підкреслює складну взаємодію між глибокою державою та цифровою сферою, де маніпуляції

даними та формування суспільних настроїв стали свідками помітного підвищення рівня витонченості.

У сфері глобального управління поняття глибинної держави стало предметом захоплення та припущень. Термін стосується таємного зібрання видатних особистостей, які діють на задньому плані, користуючись владою та впливом, що виходить за межі компетенції демократичних механізмів [33, с. 100]. Прихована влада, про яку йде мова, має здатність справляти суттєвий вплив на динаміку міжнародних справ і ефективність світової нормативної бази.

Розглянемо гіпотетичну сферу, що існує у внутрішніх святилищах влади, де формуються рішення та розробляються стратегії, що виходять за межі компетенції широких верств населення. Тут над впливом на формування політики та національну безпеку на найвищому рівні. Саме його існування підриває основоположні цінності демократичного, відкритого та підзвітного глобального управління.

Після ретельного вивчення впливу глибинної держави на світове управління виявлено заплутану мережу таємних мотивів, прихованих маневрів і викривлених наслідків політики [24, с. 123]. У сфері розвідувальних служб можна знайти приклад, коли їхні таємні операції та таємний вплив можуть призвести до досягнення нерозкритих цілей, маніпулювання сприйняттям громадськості та втручання у внутрішні справи іноземних держав. Дії, про які йдеться, часто розходяться з офіційно заявленими цілями та стратегіями демократично обраних урядів, що спонукає до розслідування розподілу влади та фактичних впливів, які формують світову політику.

Значний предмет побоювань стосується впливу домінуючих корпорацій і груп інтересів, які функціонують таємно, використовуючи свою фінансову доблесть, щоб формувати світову політику та правила на свою користь. На думку Менцеля «концентрація влади та багатства може потенційно маргіналізувати інтереси звичайних громадян і менші нації, тим самим

перешкоджаючи їх участі в механізмах прийняття рішень, які формують їхній світ» [26, с. 535].

Завдання виявлення заплутаної мережі глибинної держави та проведення комплексного аналізу її наслідків для сфери міжнародних відносин є надзвичайно важливим. Поставлене завдання вимагає ретельного вивчення таємних мереж, впливових ієрархій і незрозумілих механізмів, які формують ландшафт світового управління. Висвітлення *modus operandi* глибокої держави та її розгалужень у сфері міжнародних відносин може стати цінним внеском дослідників у розвиток більш прозорої та відповідальної структури глобального управління [22, с. 134]. Розуміння цієї концепції потенційно може сприяти створенню структури, яка дотримується основних принципів демократії, справедливості та неупередженості, гарантуючи, що резолюції будуть сформульовані найбільш вигідно для населення всього світу.

Для ефективного вирішення питань, які піднімає глибинна держава та її вплив на зовнішні справи, вирішальними є політичні підходи, які підтримують відкритість, залучення громадськості, міжнародну співпрацю та інституційну цілісність.

Удосконалення процесів нагляду та прозорості всередині урядових і міжнародних організацій є життєво важливим. У науковій літературі загалом визнається необхідність створення незалежних механізмів моніторингу, таких як антикорупційні агентства чи офіси омбудсменів, які мають повноваження та ресурси для розслідування та викриття випадків глибоких державних маніпуляцій. Інституції повинні діяти незалежно та без політичного втручання, щоб зберегти свою репутацію та ефективність у зриві схем глибинної держави.

Значення глобальної співпраці та кооперації неможливо переоцінити, коли йдеться про транснаціональну природу глибинної держави. Для боротьби з транснаціональними злочинними мережами та діяльністю, пов'язаною з глибинною державою, країни та міжнародні організації повинні наголошувати на обміні інформацією, співпраці з розвідувальними службами та створенні надійної правової бази. Зусилля щодо співпраці між країнами можуть набувати

різних форм, включаючи скоординовані зусилля з припинення поширення відмивання грошей і незаконної фінансової діяльності, угоди про екстрадицію та розслідування співпраці. Завдяки спільним зусиллям держави можуть зміцнити свою здатність протистояти впливу глибокої держави та успішно перешкоджати її міжнародній діяльності.

Нарешті, критично важливим є сприяння атмосфері чесності та моральної поведінки в урядових організаціях. Уряди повинні надавати найвищий пріоритет меритократії, професіоналізму та підзвітності в практиці найму. Під час відбору людей на ключові посади критерії, засновані на заслугах, такі як повноваження та професійні досягнення, повинні передувати особистим контактам або політичним прихильностям. «Крім того, впровадження суворих етичних принципів, гарантії для людей, які повідомляють про правопорушення, і стратегії боротьби з корупцією діяли б як превентивні заходи та прискорили б викриття будь-яких підступних спроб підпільних мереж скомпрометувати державні установи» [9].

Широке впровадження політики, згаданої вище, може покращити структуру управління, зменшити вплив глибокої держави та просувати цінності належного управління в контексті міжнародних відносин. Уряди та інші міжнародні гравці можуть створити більш демократичний і підзвітний світовий порядок, наголошуючи на інституційній цілісності, участі громадськості та прозорості. Усі відповідні зацікавлені сторони повинні працювати разом для боротьби з глибокою державою. Ми можемо створити основу для більш відкритої, міцної та справедливої міжнародної системи, реалізуючи політичні ініціативи.

Вивчення глибокої держави та її наслідків для міжнародних справ розкриває складний і часто загадковий феномен, який вимагає ретельного дослідження. Ретельний аналіз історичних та сучасних подій показав, що прихована тактика та нерозголошені наміри можуть підірвати демократичні процеси та підірвати довіру суспільства.

Феномен глибинної держави вирізняється тим, що він працює в таємній сфері, ухиляючись від встановлених механізмів контролю та відповідальності, водночас надаючи значний вплив на розробку та виконання політики. Складна динаміка влади, притаманна глибокому державному механізму, становить величезну проблему під час їх розшифровки. Увічнення порядку денного впливовими мережами та зацікавленими особами, що виходять за рамки формальних інституцій, створює проблему для розуміння тонкощів ситуації. Залучення розвідувальних агенцій та їхня таємна діяльність надає додаткове підтвердження масштабів і розгалужень глибоких державних явищ у світовому політичному ландшафті [2, с. 56].

Розуміння складності глибинної держави вимагає наголосу на важливості прозорості, підзвітності та демократичного контролю. Розкриття картографії глибокої держави підкреслює необхідність колективного підходу, спрямованого на викриття цих таємних мереж і забезпечення того, щоб влада використовувалася розумно та відповідала прагненням громадян. Викриття цих таємних операцій може сприяти інформованим дискусіям, підвищити обізнаність громадськості та сприяти суттєвим змінам політики.

Дослідження глибинної держави та її запутаної мережі впливу вимагає постійної пильності, наполегливого прагнення розкрити правду, навіть коли складні шари складності її затемнюють. Коли ми ретельно досліджуємо цю загадкову концепцію, дуже важливо пам'ятати, що знання є потужним інструментом, і з великою владою приходить відповідальність використовувати його для покращення суспільства. Запроваджуючи прозорість, забезпечуючи інституційну підзвітність і сприяючи освіченому громадянству, можна передбачити багатообіцяюче майбутнє, у якому вплив глибинної держави буде обмежено, а принципи демократії та справедливості будуть підтримуватися.

ВИСНОВКИ

Глибинна держава — це не однорідне утворення, а скоріше багатогранна мережа осіб, які часто належать до урядових установ, які володіють значною владою та впливом. Наявність повноважень конкретних осіб, завдяки їхнім позиціям у розвідувальних службах, військових чи інших впливових організаціях, над процесами формування політики є загальноприйнятим явищем. Відомо, що такі особи діють поза компетенцією обраних посадових осіб. Результат проявляється у вигляді паралельної структури, яка кидає виклик загальноприйнятому розумінню демократичного врядування.

Концепція «глибинної держави» має глибокі наслідки для американської демократії, зокрема з точки зору складних відносин між обраними посадовими особами та необраними владними структурами всередині уряду. Як впливає з цього терміну, «глибинна держава» означає приховану мережу бюрократів, спецслужб та інституційних еліт, які, як вважається, здійснюють непропорційний контроль над національною політикою, часто діючи поза межами демократичної підзвітності. Поширення цієї концепції, особливо під час президентства Дональда Трампа, суттєво вплинуло на суспільне уявлення про те, як розподіляється влада в Сполучених Штатах і ступінь, до якого необрані суб'єкти можуть формувати управління. Одним із найважливіших наслідків нарративу глибокої держави є ерозія довіри до демократичних інституцій. Коли обрані лідери, такі як президент Трамп, публічно кидають виклик легітимності таких агентств, як ФБР, ЦРУ та ширшого розвідувального співтовариства, це викликає скептицизм і недовіру серед електорату. Риторика Трампа, прикладом якої є такі фрази, як «осушення болота», свідчить про те, що потужна, невидима мережа еліт систематично перешкоджає або підриває його адміністрацію, незважаючи на його виборчий мандат. Цей тип нарративу потенційно може підірвати довіру суспільства до інституцій, які мають вирішальне значення для підтримки системи стримувань і противаг, таких як судова система та правоохоронні органи. Ставлення під сумнів цих інституцій

підриває суспільну віру в самі системи, призначені для захисту демократичних цінностей.

Вивчення впливу «глибинної держави» на парадигми безпеки вимагає ретельного аналізу сфери діяльності спецслужб. Агентства, відповідальні за забезпечення національної безпеки, були предметом звинувачень у проведенні таємних операцій і здійсненні заходів спостереження в обхід правових рамок і демократичного контролю. Продовження таких дій не тільки порушує фундаментальні права осіб на недоторканність приватного життя, але й породжує побоювання щодо можливого використання авторитету в рамках цих таємних систем заглиблюючись у поняття глибинної держави, можна стикатися з багатогранною мережею взаємозв'язків і прихованих механізмів.

Вплив глибинної держави в епоху цифрових технологій має далекосяжні наслідки, які необхідно ретельно вивчити, оскільки технології ростуть і впливають на наше життя. Ми зможемо краще керувати цією мінливою територією, захищати права особи та сприяти прозорому та підзвітному управлінню в епоху цифрових технологій, якщо зможемо розв'язати її складності та оцінити її вплив на глобальну динаміку.

Нинішнє дослідження намагається послужити стимулом для подальшого дослідження та аналізу наслідків глибинної держави на світові політичні справи. Приділяючи особливу увагу прозорості, запроваджуючи суворі механізми нагляду та дотримуючись демократичних принципів, можна пом'якшити згубні наслідки глибокої держави та створити більш справедливу та неупереджену глобальну структуру.

Глибинну державу можна концептуалізувати як складну та розгалужену мережу, яка таємно діє в межах суспільства, надаючи свій вплив і формуючи траєкторію політичних справ поза межами суспільного контролю. Незважаючи на свою, здавалося б, конспіративну природу, Глибинна держава — це складна система осіб, установ і зацікавлених осіб, які функціонують у тандемі з офіційними урядовими структурами. Прихований вплив цієї сили може суттєво

вплинути на когнітивні процеси, пов'язані з прийняттям рішень, розробкою політики та фундаментальними основами управління.

Підсумовуючи, присутність і заходи глибинної держави є серйозними перешкодами для продуктивного управління світовим управлінням. Висвітлення таємних маневрів і прихованих механізмів може стати цінним внеском науковців у створення системи глобального управління, що характеризується прозорістю, підзвітністю та інклюзивністю. Завдяки ретельній перевірці та неухильному дотриманню принципів демократії, рівності та справедливості можна прагнути до глобальної спільноти, де вибір робиться з урахуванням добробуту всього населення, а не під впливом таємних дій небагатьох обраних.

Як тактику для збалансування повсюдного впливу глибинної держави також важливо сприяти залученню громадян і покращувати компетентність організацій громадянського суспільства. Урядам рекомендовано створити доброзичливу атмосферу, яка сприятиме залученню зацікавлених сторін з числа громадянського суспільства до формування державної політики. Цієї мети можна досягти, захищаючи свободу слова, сприяючи різноманіттю в ЗМІ та підтримуючи програми, які підвищують громадянську грамотність і обізнаність. Уряди можуть зробити систему менш вразливою для маніпуляцій з боку глибинної держави, посиливши владу громадян і громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Остап'як В. Ефективне державне управління і національна безпека в контексті deep state // Координати публічного управління № 1 (2), 2024 р. URL: https://www.researchgate.net/publication/382770771_effective_public_administration_and_national_security_in_the_context_of_the_deep_stateefektivne_derzavne_upravlinna_i_nacionalna_bezpeka_v_konteksti_deep_state#fullTextFileContent
2. Bongino, D. Follow the Money: The Shocking Deep State Connections of the Anti-Trump Cabal. New York: Post Hill Press . 2020. 208 pp.
3. Çevik, S. Turkey in Global Entertainment: From the Harem to the Battlefield. In P. Sigismondi, World Entertainment Media London: Routledge. 2019. pp. 116-123.
4. Chabot, C. The lost history of delegation at the founding. Georgia Law Review. 2021. 56, 81. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3654564>
5. Dale-Scott, P. The American Deep State: Wall Street, Big Oil, and the Attack on US Democracy. New York: Rowman and Littlefield. 2015. 336 p.
6. Dinparast, F. The Pattern of the Formation and Role Playing of the Deep State in Turkey. Dulat/pizhūhī. 2020. pp. 99-138.
7. Fitzgerald J. The deep state: A history of Secret Agendas and the shadow government. Arcturus. 2020. 256 pp.
8. Fukuyama, F. Defining bureaucratic autonomy. Annual Review of Political Science. 2023. 26(1), 213–232. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051921-102914>
9. Fukuyama, F. In Defense of the deep state. 2024. URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/In%20Defense%20of%20the%20deep%20state%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/In%20Defense%20of%20the%20deep%20state%20(3).pdf)
10. Ganser, D. The deep state: A history. Routledge. 2019. URL: <https://aunetwork.org/unveiling-the-deep-state-map-analysing-its-implications-for-international-relations/>

11. Giraldi, P. R. Deep state America: Democracy is often subverted by special interests operating behind the scenes. Global Research. 2018.
12. Glennon Michael J. National Security and Double Government. Oxford University Press 2016. 312 p.
13. Gorvett, J. Talking Turkey Turkey's "Deep State" Surfaces in Former President's Words, Deeds in Kurdish Town // *Washington Report on Middle East Affairs*, 2006. pp. 37-41.
14. Gunter, M. Turkey, Kemalism, and the «Deep State». In D. Romano, Conflict, democratization, and the Kurds in the Middle East New York.: Palgrave Macmillan. 2014. pp. 17-39.
15. Hayek, F. A. The road to serfdom: Text and documents: The definitive edition. University of Chicago Press. 2017. pp. 327.
16. Hersh, S. M. The deep state: How it came to be and why it matters. Vintage. 2018. 234 pp.
17. Howard, P. «Restoring accountability to the executive branch» George Mason Center for the study of the administrative state working. 2020. 250 pp.
18. Johnston, D. It's even worse than you think: What the Trump administration is doing to America. Simon & Schuster. 2018. 346 pp.
19. Kagan, R. The jungle grows back: America and our imperilled world. Knopf. 2019. 279 pp.
20. Kavakci, M. Turkey's Test with Its Deep State. *Mediterranean Quarterly*. 2009. 20(4). pp. 83-97.
21. Kaya, S. The rise and decline of the Turkish " deep state": the Ergenekon case. Insight Turkey. 2009. pp. 99-113.
22. Lofgren, M. The deep state: The fall of the Constitution and the rise of a shadow government. Penguin. 2014. 278 pp.
23. Lynch, M. The deep state: The the rise of a shadow government. Progressive Publishing. 2020. 320 pp.

24. Malloch, T., & Stone, R. *The Plot to Destroy Trump: How the Deep State Fabricated the Russia Dossier to Subvert the President*. New York: Skyhouse Publishing. 2018. 259 pp.
25. Mearsheimer, J. J. *The tragedy of great power politics*. W.W. Norton & Company. 2021. 346 pp.
26. Menzel, D. The professional bureaucracy and its limits: Understanding bureaucratic resistance in the Trump administration. *Public Administration Review*, 80(4). 2020. pp. 535-548.
27. Mudde, C. *The far right today*. Polity Press. 2019. 302 pp.
28. Park, B. Turkey's deep state: Ergenekon and the threat to democratisation in the republic // *The RUSI Journal*. 153(5). 2008. Pp. 54-59.
29. Pry, P. *The secret societies of the deep state*. CreateSpace Independent Publishing Platform. 2017. 450 pp.
30. Rainsford, S. 'Deep State Plot' Grips Turkey. *BBC News*, 4. 2008.
31. Rohde, D. *In Deep: The FBI, the CIA and the Truth About America's Deep State*. New York: WW Norton. 2020. 278 pp.
32. Scott, P. D. *The American deep state: Wall Street, big oil, and the attack on U.S. democracy*. Rowman & Littlefield. 2015.
33. Steele, R. D. *False Flag Attacks: A Tool of the Deep State*. Langley: Self. 2019/.
34. Stewart, J. B. *Deep State: Trump, the FBI and the Rule of Law*. New York: Penguin. Sutton, R., &. 2018.
35. Sullivan, A. *Trump's war on the state: An examination of populism, power, and politics*. Harvard University Press. 2020.
36. Swan, J., Savage, C., & Haberman, M. Trump and allies forge plans to increase presidential power in 2025. *New York Times*. 2023. July 17.
37. Swisher, K. Booting trolls like Greene off social media probably doesn't work, but neither does keeping her on. Retrieved from *New York Times*: 2022, January 5.
URL: https://messaging-custom-newsletters.nytimes.com/template/oakv2?campaign_id=226&emc=edit_ks_

20220105&inst

ance_id=49403&nl=kara swisher&productCode=KS®i_id=82376733&segment_id=78667&te=1&uri=nyt%3A%2F%2Fnewsletter%2F445ccef-ea82-5613-9a8b-e825cb4029d3&

38. Thorleifsson, C. From cyberfascism to terrorism: On 4chan/pol/culture and the transnational production of memetic violence. . Nations and Nationalism., 2021. Pp. 1-16.

39. Trump, D. Donald J. Trump's speech at the Republican National Convention. 2016. Retrieved from URL: <https://www.c-span.org>